

กรณีศึกษามาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน
และมาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชน
ตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัว
และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

A case Study of Measures to Create a Rehabilitation
Plan for Children or Youth and Measures for
The Temporary Release of Defendants in Juvenile
Cases under The law on Juvenile and Family Courts
and Juvenile and Family Court Procedures

เมตตา เลิศสิน, ฉิ้น ประสบพิชัย

Metta Lertsin, Chin Prasoppichai

คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น,

คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น,

Faculty of law and Political, Northern College

E-mail: Mettalertsin@gmail.com,

Faculty of law and Political, Northern College

E-mail: chin9987@gmail.com

รับบทความ (Received): 15 พ.ค. 2567

ปรับแก้ไข (Revised): 1 ส.ค. 2567

ตอบรับบทความ (Accepted): 2 ส.ค. 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีตามกรอบความคิดการเปี่ยงเบนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจากกระบวนการยุติธรรม และเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (นงนุช มหาคิตะ, 2563) อันมีแนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมาย และอนุสัญญา รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เป็นอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ, 2555) ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2532 โดยสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ โดยเฉพาะเด็กควรได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อที่จะเติบโตสามารถมีความรับผิดชอบในชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี ตลอดจนการได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพในการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต การเปี่ยงเบนคดี (Diversion) (1) เมื่อมีความเหมาะสม ควรพิจารณาดำเนินการผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องใช้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี (2) ปัญหาอุปสรรคในการนำมาตราการพิเศษแทนการพิพากษาคดี (3) การพัฒนาแนวทางการนำหลักเกณฑ์ของมาตรา 90 และมาตรา 132 วรรคหนึ่ง มาใช้แทนการพิพากษาคดีในเชิงบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสาร คู่มือปฏิบัติงานของหน่วยงาน บทความ และจุลสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้หรือการปฏิบัติตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และมาตรา 132 วรรคหนึ่ง ซึ่งมีความแตกต่างในขั้นตอนและช่วงเวลาในกระบวนการพิพากษาคดีของศาล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อนำไปสู่แนวทางการความเข้าใจในข้อแตกต่างระหว่างบริบทของทั้งสองมาตราดังกล่าว ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ตามมาตรา 132 วรรค

หนึ่ง (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553) ถือได้ว่า มาตรการแทนการพิพากษาคดียังไม่สามารถยับยั้งหรือทำให้เด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้ จึงอาจกล่าวได้ว่ามาตรการตามกฎหมายนั้นมีความสมบูรณ์ แต่ยังคงมีส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับเรื่องการให้อำนาจในการพิจารณาคดีสันติแก่ผู้พิพากษาที่กว้างเกินความจำเป็น และรวมไปถึงการนำกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการดังกล่าวมาบังคับใช้

คำสำคัญ: มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา, เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด, คดีเด็กและเยาวชน, แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

Abstract

This academic article aims to study special measures instead of sentencing based on the concept of diversion of juvenile offenders from the justice process and to study and analyze the purpose and intent of special measures instead of criminal proceedings under Section 90 and special measures instead of judicial review under Section 132 of the Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Court Procedure Act, B.E. 2553 (2010), which includes concepts, theories, and principles of law. and conventions, including relevant international law as follow.

The Convention on the Rights of the Child is an international human rights convention. Thailand signed as a party to the Convention on the Rights of the Child on February 12, 1989, and the United Nations announced the Universal Declaration of Human Rights: Children have the right to special care and assistance. Children should receive the protection and assistance they need to grow up and be able to take on responsibilities in their communities. As well as receiving personality development to grow into a good adult in the future. Diversion (1) When appropriate, child and juvenile offenders should be considered without

applying the trial and adjudication process. (2) Problems and obstacles in implementing special measures instead of sentencing. (3) Developing guidelines for applying the principles of Section 90 and Section 132, paragraph one, instead of the effective and integrated adjudication of cases. This research used qualitative research methods by studying documents such as the agency's operating manuals, articles, and pamphlets related to the use or compliance with special measures instead of criminal proceedings under Section 90 and Section 132, paragraph one, which already have differences in steps and periods in the court's adjudication process. The data was analyzed and synthesized to lead to an understanding of the differences between the contexts of the two sections mentioned above. Therefore, it shall be seen that special measures are used instead of criminal proceedings according to Section 90, and special measures are used instead of court proceedings according to Section 132, paragraph one. It can be considered that measures instead of court proceedings are still unable to deter or make children and youths good members of society. In this case, it shall be said that the legal measures are complete. However, there are still areas that should be improved regarding the granting of power to judge cases to judges that is broader than necessary and includes the enforcement of the law regarding such measures.

Keywords: Special Measures Instead of Criminal Prosecution, Children and Youth who Commit Crimes, Juvenile Cases, Rehabilitation Treatment Plan

บทนำ

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้คำนิยามในมาตรา 4 คำว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ มาตรา 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญา วางหลักว่า เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 4 ยังให้นิยามคำว่า “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ซึ่งในกรณีนี้มีข้อสังเกตว่า แม้ว่าบุคคลนั้นจะบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ถ้าขณะกระทำความผิดอายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ต้องถือว่าเป็นเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ ให้ถืออายุในวันที่กระทำความผิด (ประมวลกฎหมายอาญา 2565) แนวคิดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีแก่เด็กและเยาวชนนั้น ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคต (Welfare and Future) ของเด็กและเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับ การฝึกอบรมสั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีในสังคม ซึ่งดีกว่าที่จะทำการลงโทษแก่เด็กและเยาวชน จึงเกิดแนวคิดเพื่อหามาตรการทางเลือกอื่นมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญา โดยการนำเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบปกติ เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดได้สำนึกในการกระทำความผิด (Accept a Mistake) และมีโอกาสกลับตัวกลับใจ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ในสภาพหน้า (นันทภณภัส ศิริชวัลวงศ์ และศิเว จงจิตต์, 2559)

ในขณะเดียวกันก็ควรคำนึงถึงผู้ที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย โดยให้เข้ามาอยู่ในกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนด้วย รวมทั้งหาทางในการบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ในกรณีดังกล่าวนี้จึงเป็นที่มาของแนวคิดในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กหรือเยาวชน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ถึง มาตรา 89 เป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นขั้นตอนฟ้องคดีที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (Director of Juvenile Observation and Protection Centre) เป็นผู้

บทบาทสำคัญในการเริ่มต้นกระบวนการดังกล่าว (ธัญรัตน์ ทองงาม, 2560) ส่วนมาตรา 90 ถึง มาตรา 93 เป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาซึ่งกฎหมายให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเริ่มต้นการใช้กระบวนการยุติธรรม โดยในส่วนมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญาตามมาตรา 132 นั้น เป็นมาตรการทางเลือกเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญา

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาวิจัยในประเด็นการใช้มาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 90 กับมาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชนตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้

1. ศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการใช้มาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน และมาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชนตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
2. พิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาปรับใช้ในคดีเด็กและเยาวชน
3. ค้นหา ศึกษา และวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและผลกระทบต่อสิทธิของเด็กและเยาวชนจากการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีมาใช้บังคับในคดีเด็กและเยาวชน
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบและค้นหาความแตกต่างระหว่างการใช้มาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 90 กับมาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชนตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
5. ได้ประเด็นสรุปและข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาในคดีเด็กและเยาวชน

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักเกณฑ์ของการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. มีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม
2. เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
3. ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและใจทักไม่คัดค้าน
4. มีข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติกรรมแห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร
5. หากนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี
6. ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง
7. หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว
8. หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (นพนนท์ นฤปิยะกุล, 2548)

1.1 หลักเกณฑ์การปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชน

การปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชนตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา (กรณีนี้ ได้แก่ เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดที่ไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร โดยเจตนาของกฎหมายจะต้องเป็นคดีที่เสร็จจากการพิจารณาแล้วเท่านั้น) หรือ

2) กรณีที่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ (กรณีนี้เป็นกรณีที่นอกจากศาลเห็นสมควรใช้มาตรการในการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวได้เองแล้ว การใช้มาตรการดังกล่าวอาจเกิดจากการร้องขอเข้ามาโดยบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยทำการร้องขอ แต่ต้องแสดงเหตุให้ศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษาแก่จำเลย)

3) เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว (ศาลจะต้องสอบถามผู้เสียหายก่อน หากไม่สอบถามผู้เสียหาย มาตรการในการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวย่อมไม่อาจกระทำได้อย่างไรก็ตาม การที่ศาลต้องสอบถามผู้เสียหายนั้น เพื่อศาลจะใช้ประกอบกับดุลพินิจ ซึ่งจะมีความแตกต่างไปจากการขอความยินยอมจากผู้เสียหายตามมาตรา 90 ซึ่งการใช้มาตรการตามมาตรา 90 จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายด้วย)

4) ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว

1.2 การใช้มาตรการโดยมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว

ตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว โดยมี การกำหนดมาตรการดังต่อไปนี้

1) มอบตัวจำเลย (เด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นจำเลย) ให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย

2) คำสั่งปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวอาจสั่งโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ โดยกำหนดเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใดหรือหลายข้อ เช่น

- ให้จำเลยรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลใดหรือองค์การด้านเด็ก เข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก หรือ

- ให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ในการนี้ ศาลมีอำนาจสั่งให้บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล ซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมกิจกรรม หรือรับคำปรึกษาแนะนำด้วยก็ได้

ทั้งนี้ ตามข้อ 2.1 เงื่อนไขอื่นที่จำเป็นแก่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลยนั้น ศาลอาจกำหนดระยะเวลาในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ และตามข้อ 2.2 การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น เป็นวิธีการเพื่อคุมความประพฤติของจำเลย เช่น ห้ามมิให้จำเลยเข้าไปในสถานที่หรือห้องที่ได้อันอาจชักนำให้จำเลยกระทำความผิด

2. ความแตกต่างระหว่างมาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน กับมาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว

คดีเด็กและเยาวชน

พิจารณาความแตกต่างระหว่างมาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 90 กับมาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชนตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

2.1 มาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 90

1. ต้องเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม
2. เด็กหรือเยาวชนจะต้องสำนึกในการกระทำ โดยก่อนหน้านี้อาจจะรับสารภาพหรือปฏิเสธก็ได้
3. ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอม จึงจะใช้มาตรการนี้ได้
4. โจทก์ต้องไม่คัดค้าน ถ้าโจทก์คัดค้าน ศาลจะใช้มาตรการนี้ไม่ได้

5. ต้องใช้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งต้องมีการตั้งผู้ประสานการประชุม เพื่อดำเนินการจัดประชุมและนำข้อสรุปของที่ประชุมนั้นมากำหนดเป็นแผนแก้ไขบำบัด จากนั้นจะตั้งผู้บริหารแผนเพื่อคอยติดตามและตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่

6. ต้องจัดทำแผนให้เสร็จภายในสามสัปดาห์ เพื่อต้องการแก้ไขเด็กและเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว (สทรรฐ์ กิตติศุภการ, 2564)

2.2 มาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชนตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง

1. ศาลใช้มาตรการนี้แก่จำเลยได้ทุกคดี

2. ไม่จำเป็นว่าจำเลยจะต้องสำนึกในการกระทำ และไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพหรือไม่ แม้เป็นคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธและสืบพยานจนเสร็จสิ้นแล้วก็ตาม ศาลก็อาจใช้มาตรการตามมาตรา 132 ได้

3. ศาลเพียงสอบถามความเห็นของผู้เสียหายก่อน เพื่อประกอบการพิจารณาเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย

4. แม้โจทก์คัดค้าน ศาลมีอำนาจใช้มาตรการนี้ได้

5. ศาลเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลจะกำหนดผู้จัดทำแผน และกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการตามแผนก็ได้

6. ไม่มีกำหนดเวลา แต่ศาลต้องควบคุมขั้นตอนการดำเนินการให้เสร็จภายในเวลาที่สมควรและเหมาะสม (สทรรฐ์ กิตติศุภการ, 2564)

2.3 คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4259/2559 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 เป็นบทบัญญัติให้อำนาจศาลที่จะสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย การใช้ดุลพินิจศาลของศาลชั้นต้นตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวสามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ เมื่อปรากฏว่าจำเลยกับพวกร่วมกันรับของโจร รถจักรยานยนต์เก๊อบ 20 คัน ในระยะเวลาต่อเนื่องติดต่อกัน พฤติการณ์ในการกระทำความผิดของจำเลย จึงกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของสุจริตชนอันส่งผลกระทบ

ต่อสังคมโดยรวม เป็นเรื่องร้ายแรง เมื่อพิเคราะห์ประกอบรายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์แล้ว เห็นว่า บิดามารดา ผู้ปกครองจำเลย รวมทั้งบุคคลใกล้ชิดของจำเลย ไม่อยู่ในวิสัยที่จะอบรมดูแลสั่งสอนจำเลยให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้ ดังนั้น ที่ศาลชั้นต้นใช้ดุลยพินิจไม่ใช้มาตรการตามมาตรา 132 จึงเป็นการเหมาะสมแล้ว และเมื่อความปรากฏต่อศาลว่าจำเลยถูกควบคุมตัวที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์ในระหว่างการสอบสวนตั้งแต่วันที่ 29 สิงหาคม 2557 ศาลชั้นต้น จึงต้องหักวันที่จำเลยถูกควบคุมตัวในระหว่างการสอบสวนออกจากระยะเวลาการฝึกอบรม ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 83 วรรคหนึ่ง ที่ศาลชั้นต้นไม่หักวันควบคุมออกจากระยะเวลาฝึกอบรมเป็นการไม่ชอบ (สพรัฐ กิตติศุภการ, 2564)

คำพิพากษาศาลดังกล่าว ได้ให้คำวินิจฉัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมของการกระทำความผิดต่อเนื่องอันส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยและทรัพย์สินโดยส่วนรวมของประชาชน และในระหว่างการจับกุมสอบสวนตั้งแต่วันที่ 27 สิงหาคม 2557 โดยมาตรา 72 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลา ยี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย ดังนั้นเมื่อพนักงานสอบสวนได้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ครบ 24 ชั่วโมง จะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นมาเพื่อให้ศาลตรวจสอบการจับกุม ณ ที่ทำการศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจ ในระหว่างสอบสวนที่ยังไม่สามารถสรุปสำนวนเสนอพนักงานอัยการฯ เมื่อศาลใช้ดุลยพินิจมีคำสั่งให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศาลจำต้องหักวันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกควบคุมตัวมาในระหว่างสอบสวน ณ ที่ทำการพนักงานสอบสวนให้ด้วย อันเป็นไปตามกระบวนการตรวจสอบการจับกุมแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2213/2550 (การอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาล) คำสั่งศาลชั้นต้นที่ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และคำสั่งต่าง ๆ ของศาลในระหว่างนั้น เช่น คำสั่งเห็นชอบด้วยแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว เพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คำสั่งจำหน่ายคดีเมื่อปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว คำสั่งยกเลิกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป ฯลฯ คำสั่งเหล่านี้ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายห้ามอุทธรณ์ฎีกา ดังนั้น คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 180 อย่างไรก็ดี คำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลซึ่งต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกาคำสั่งจนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญและมีอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 180 คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียจึงต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งได้พร้อมกับอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษามาบทบัญญัติดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2213/2550 (การอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาล) ดังกล่าวได้มีคำวินิจฉัยในกรณีเกี่ยวกับการใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งของศาลชั้นต้น หรือคำสั่งอื่น ๆ ที่ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งในที่มีการดำเนินการตามขั้นตอนของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 เพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน หรือกรณีคำสั่งจำหน่ายคดี เมื่อปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ฯลฯ คำสั่งดังกล่าวเหล่านี้ที่ศาลมีคำสั่งระหว่างการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายห้ามอุทธรณ์ฎีกา คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 180 จึงมีความแตกต่างระหว่างกรณีคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกาคำสั่งจนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญและมีอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกต้องห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 180 บัญญัติว่า “การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัวให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ.....” การอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลตามคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวนี้นี้ เป็นการอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลชั้นต้นระหว่างการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จึงเป็นการที่คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญจากการพิจารณาหลักการดำเนินคดีต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน โดยเด็กและเยาวชนควรจะได้รับการศึกษา อบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมส่วนรวมได้ ซึ่งดีกว่าที่จะใช้กฎหมายลงโทษเด็กและเยาวชนจนถูกตัดขาดจากสังคม จึงเกิดแนวคิดที่จะค้นหามาตรการอันเป็นทางเลือกอื่นมาปรับใช้แทนการดำเนินคดีอาญา โดยการนำเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice Process) ตามรูปแบบปกติหรือตามบทบัญญัติของกฎหมายอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและเกิดสำนึกในการกระทำมีโอกาสกลับตัวกลับใจ โดยสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ในภายหน้า ในขณะเดียวกัน ก็ควรกำหนดกฎหมายโดยคำนึงถึงผู้ที่มีส่วนอันต้องรับผิดชอบในการกระทำของเด็กและเยาวชน ซึ่งได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ได้เข้ามาอยู่ในกระบวนการฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนด้วย รวมทั้งคำนึงถึงการบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย (Injured Person) จึงเป็นที่มาของแนวคิดในการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติถึงมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้ในมาตรา 86 ถึงมาตรา 93 เป็นมาตรการพิเศษทางกฎหมายอันเป็นวิธีดำเนินการในชั้นก่อนการฟ้องคดี ซึ่งกฎหมายให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเริ่มต้นกระบวนการ ส่วนมาตรา 90 ถึงมาตรา 93 เป็นมาตรการพิเศษภายหลังฟ้องคดี ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในการเริ่มต้นกระบวนการตามกฎหมายโดยใช้มาตรการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ส่วนมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีตาม มาตรา 132 วรรคหนึ่ง เป็นมาตรการทางเลือกอีกมาตราหนึ่งซึ่งให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวาง แม้คดีเสร็จการพิจารณาแล้ว แต่หากศาลเห็นว่ายังไม่สมควรมีคำพิพากษา ศาลก็อาจปล่อยชั่วคราวไปโดยกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ให้เด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นจำเลยปฏิบัติตาม ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น ศาลมักใช้มาตรการพิเศษแทนคำพิพากษาคดีโดยการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวตาม มาตรา 132 วรรคหนึ่ง และคดีอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนโดยส่วนใหญ่มักจะหยุดลงก่อนที่จะมีการพิพากษาลงโทษเด็กและเยาวชน โดยศาลจะใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญาตามนัยมาตรา 132 วรรคหนึ่ง

แนวคิดและทฤษฎี (Concept and Theory) เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ทฤษฎีทางอาชญวิทยา (Criminological Theory) ซึ่งได้แก่ ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Imitation) ซึ่ง Gabriel Tarde (ค.ศ. 1843-1904) นักอาชญวิทยาชาวฝรั่งเศส (French Criminologist) อธิบายว่า อิทธิพลของสิ่งพิมพ์เป็นปัจจัยแห่งการเกิดอาชญากรรม แสดงให้เห็นว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่มีวิธีการและเทคนิคของการกระทำความผิดในลักษณะที่เหมือนและคล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นปัญหาลูกโซ่ทางอาชญากรรมหลายคดีที่เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นสูง และแพร่หลายไปในหมู่ชนชั้นต่ำ โดยการเลียนแบบ Gabriel Tarde เชื่อว่ามนุษย์มีแนวโน้มที่จะเลียนแบบตามรสนิยม สมัยนิยม หรือประเพณีต่าง ๆ ซึ่งการเลียนแบบเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง และการเลียนแบบอาจก่อให้เกิดอาชญากรรมทางทฤษฎีเชิงบูรณาการ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในกลุ่มนักอาชญวิทยา และเป็นทฤษฎี

หลักอันมีพลานุภาพ (Omnipotence) ทั้งนี้ ทฤษฎีเชิงบูรณาการไม่เพียงแต่จะอธิบายว่าพฤติกรรมประเภทใดเป็นอาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมที่กระทำอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การกระทำผิดตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ โดยหลักสากลในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนนั้น เด็กและเยาวชนทั่วไปและทุกคน ไม่ว่าจะเป็ น เด็กหรือเยาวชนที่ด้อยโอกาส หรือไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะใด ย่อมต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิในฐานะบุคคลที่มีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Dignity and Worth of Humanity) ที่ต้องมีการปกป้องคุ้มครองมากกว่าบุคคลทั่วไป เนื่องด้วยความสามารถทางสภาวะร่างกายและสติปัญญาที่มีความด้อยกว่าบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กและเยาวชนจะต้องได้รับความคุ้มครองโดยสิทธิเป็นพิเศษ (เมธพร กาญจนเตชะ, 2562)

การศึกษามาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตาม มาตรา 90 และมาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชนตาม มาตรา 132 วรรคหนึ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตาม มาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะเห็นได้ว่า ปัญหาจากการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนา โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับการใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี เด็กและเยาวชน รวมไปถึงมาตรการแทนการพิพากษาคดีเด็กและเยาวชน ในต่างประเทศ และนำเสนอแนวความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการดังกล่าว

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญาตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในทางปฏิบัตินั้น การนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง

มาใช้ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน แต่ปรากฏว่า โดยทางปฏิบัตินั้นยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย (Will of Law) ที่มุ่งเน้นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเยียวยาความเสียหายจากข้อเท็จจริงและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น กรณีนี้จึงส่งผลให้เกิดประเด็นปัญหาด้านกฎหมาย เช่น คดีความผิดฐานลักทรัพย์ คดีความผิดฐานชิงทรัพย์ คดีความผิดทำร้ายร่างกาย

เนื่องจากการกระทำความผิดตามฐานความผิดดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นการกระทำความผิดที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวและสังคม และในบางกรณีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร่วมกับผู้ใหญ่ อันส่งผลกระทบต่อความเป็นปกติสุขของประชาชน เมื่อเด็กหรือเยาวชนนั้นได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนคำพิพากษาคดีอาญามาตรา 132 วรรคหนึ่ง การได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายที่ยังคงกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในทางปฏิบัติ บางกรณีผู้เสียหายอาจไม่ให้ความยินยอมหรือให้อภัยต่อเด็กหรือเยาวชน หากผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมเด็กหรือเยาวชนนั้นย่อมขาดการได้รับโอกาสแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามที่กฎหมายกำหนดไว้

กรณีเกี่ยวกับการใช้มาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 90 เรื่อง การกำหนดเงื่อนไขที่จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งมีมุมมองของการให้ความยินยอมของผู้เสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นภาครัฐ ซึ่งตามมาตรา 90 ถือว่าไม่มีผู้เสียหายที่จะให้ความยินยอม และจะนำมาตรา 90 มาปรับใช้ไม่ได้ อาจเป็นการตีความอันขัดต่อหลักกฎหมายที่กำหนดให้มาตรา 90 ต้องมีเงื่อนไขว่าการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หากถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาย่อมกระทำไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติแนวทางการในการปฏิบัติที่ชัดเจน ดังเช่น มาตรา 86 ที่มีการแก้ไขกฎหมาย โดยส่งผลให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากบุคคลใด

พิจารณาแล้วเห็นว่า ตามมาตรา 90 ดังกล่าว ควรมีการแก้ไขเกี่ยวกับเงื่อนไขการให้ความยินยอมของผู้เสียหาย ในกรณีที่รัฐเป็นผู้เสียหายโดยตรง เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และยังทำให้

ศาลสามารถพิจารณาสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

กรณีเกี่ยวกับการใช้มาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและเยาวชนตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง ซึ่งกฎหมายกำหนดในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา หรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล ซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายเพื่อประกอบดุลพินิจการพิจารณา ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้โดยกำหนดเงื่อนไข เช่น ให้จำเลยรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ หรือเจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลอื่นใดหรือองค์การด้านเด็ก เข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รับคำปรึกษาแนะนำเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก หรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ จากการศึกษาวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงประเด็นปัญหาตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญาตามมาตรา 132 ซึ่งได้แก่

(1) การกำหนดเงื่อนไขการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามคำสั่งศาล โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาตั้งแต่เริ่มฟ้องจนถึงยุติคดีนั้น ปรากฏว่า มีเด็กและเยาวชนบางส่วนที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยยังคงกระทำความผิดซ้ำอีก เช่น ความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษ ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับเพศ

(2) เมื่อศาลมีคำสั่งในคดีให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญา โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังเด็กหรือเยาวชน โดยผู้พิพากษาสมทบเป็นพนักงานผู้ติดตามดูแลเด็กหรือเยาวชนเพื่อรายงานให้ศาลทราบต่อไป จึงเกิดปัญหาว่า ผู้พิพากษาสมทบที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวาระที่ได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบ จึงเกิดปัญหาการเชื่อมโยงการติดตามดูแลเด็กหรือเยาวชนอาจไม่ต่อเนื่อง และบุคลากรมีไม่เพียงพอ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นไม่บรรลุผลตามเป้าหมายเท่าที่ควร

(3) การสร้างเครือข่ายในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อช่วยดูแลและสอดส่องเด็กหรือเยาวชนในชุมชน เนื่องจากปริมาณคดีที่มีมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะ

เป็นคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพยายามสร้างเสริมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญาเพื่อให้สามารถติดตามดูแลเด็กหรือเยาวชนเหล่านี้ได้อย่างใกล้ชิด แต่มีข้อขัดข้องเกี่ยวกับบุคลากรของศาลที่มีไม่เพียงพอในการรองรับคดีที่ศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญา

จากการศึกษาวิจัย การกำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิด ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในมาตรา 132 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ชั้นพิจารณาคดีที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการกับความผิดต่อรัฐ อาจส่งผลให้เกิดการใช้ดุลพินิจของผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเช่นเดียวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนในมาตรา 90 ก่อนการพิพากษาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนและหลังมีคำพิพากษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย จึงควรต้องมีเพิ่มเติมเรื่องขอบเขตดุลพินิจของผู้พิพากษาการให้เกิดความชัดเจน เนื่องจากดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละคนนั้นไม่เท่ากันหรือไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อให้ส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัยและสรุปผลการวิจัย

ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เป็นปัญหาที่สำคัญในสังคมไทย และควรได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วน เพื่อนร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันปกป้องและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมิให้กระทำความผิดซ้ำ มีการปรับปรุงตัวกลับคืนอ้อมกอดของสังคม โดยเป็นที่ยอมรับในสังคม แต่ทั้งนี้การดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นกระบวนการที่มีความชัดเจน สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนความร่วมมือ

ของทุกภาคส่วนในสังคม ก็จะช่วยให้ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามคำสั่งศาลหรือการกำหนดเงื่อนไขเพื่อป้องปรามหรือคุมประพฤติเด็กหรือเยาวชน ควรมุ่งมั่นให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพสิทธิในการดำรงชีวิตของตนเองและผู้อื่นในชุมชนเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสมองเห็นอนาคตของตนเองในภายหน้า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีความเข้มแข็งในการกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับเด็กหรือเยาวชนโดยได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ได้ในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

2. การสร้างสถานการณ์กีฬาและการดนตรีที่มุ่งเน้นให้เด็กหรือเยาวชนได้มีโอกาสแสดงศักยภาพของตนเอง และมีระบบกฎเกณฑ์ในการส่งเสริมคัดเลือกให้เป็นไปตามที่เด็กหรือเยาวชนมีความรักในการกีฬานั้น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการกลับไปสู่การกระทำผิดซ้ำในความผิดด้านยาเสพติด ลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น

3. ประกอบกับการกำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิด ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในมาตรา 132 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ขึ้นพิจารณาคดีที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการกับความผิดต่อรัฐ อาจส่งผลให้เกิดการใช้ดุลพินิจของผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเช่นเดียวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนในมาตรา 90 ก่อนการพิพากษาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนและหลังมีคำพิพากษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย จึงควรต้องมีเพิ่มเติมเรื่องขอบเขตดุลพินิจของผู้พิพากษาการให้เกิดความชัดเจน เนื่องจากดุลพินิจของ

ผู้พิพากษาแต่ละคนนั้นไม่เท่ากันหรือไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อให้ส่งผลให้สามารถแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

1. องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ท่ามกลางปัญหาของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งในสังคมไทยปัจจุบัน จึงเกิดหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย เพื่อมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นจากเด็กและเยาวชน โดยแบ่งแยกกระบวนการ และขั้นตอนต่างๆในทางยุติธรรม ออกจากการดำเนินคดีอาญาของบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้ง หรือป้องปรามมิให้เด็กและเยาวชนกลับไปกระทำความผิดซ้ำเดิมอีก เนื่องจากเชื่อว่า เด็กและเยาวชนยังเป็นผู้ที่ด้อยประสบการณ์ทางด้านสังคม และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง จึงอาจจะกระทำความผิดโดยหลงผิดไป จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย หลักการหนึ่งที่น่าสนใจในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนคือ การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาตรา 90 และ มาตรการพิเศษแทนคำพิพากษาคดีอาญามาตรา 132 วรรคหนึ่ง กล่าวคือ กรณีความยินยอมของผู้เสียหาย ตามมาตรา 90 ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นภาครัฐ ในทางปฏิบัติไม่มี ผู้ให้ความยินยอม จึงถือว่าเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายที่กำหนดเงื่อนไขว่าการจัดทำ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย ดังนั้น จึงสมควรแก้ไข หลักเกณฑ์ดังกล่าวให้สอดคล้องกับแนวทางในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนด แนวทางปฏิบัติให้มีความชัดเจนและ ตรงตามเจตนารมณ์ของการคุ้มครองเด็กและ เยาวชนมากที่สุด และกรณีการใช้มาตรการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวในคดีเด็กและ เยาวชนตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง ซึ่งในทางปฏิบัติมีปัญหาเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ความไม่ต่อเนื่องของอำนาจของผู้พิพากษาสมทบที่มี อำนาจในการติดตามและดูแลเด็ก และบุคลากรของศาลไม่เพียงพอในการรองรับคดีที่ ศาลให้ใช้มาตรการพิเศษเฉพาะเด็กและเยาวชน จากปัญหาในทางปฏิบัติดังกล่าว ตาม มาตรา 132 วรรคหนึ่ง เห็นว่า ทุกภาคส่วนในสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว บุคลากรใน

กระบวนการยุติธรรม ควรร่วมมือกันในการคุ้มครอง ดูแล และร่วมกันสร้างเกราะป้องกันเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในระหว่างปล่อยตัวชั่วคราวมิให้กระทำความผิดซ้ำหรือกระทำความผิดร้ายแรงกว่าเดิม เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่า สังคมก็มีส่วนในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเช่นเดียวกัน

2. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการวิจัยทำให้พบปัญหาจากการกฎหมายอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับใช้หลักแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนคำพิพากษาคดีอาญามาตรา 132 วรรคหนึ่ง เห็นว่าควรแก้ไขหลักเกณฑ์ของกฎหมายให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนต้องสอดคล้องกับหลักการในเรื่องของการคุ้มครองเด็กและเยาวชนมากที่สุด คือ การร่วมมือกันนำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม และมีอนาคตที่ดีในภายภาคหน้า แต่ทั้งนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวมีประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2565). *ประวัติความเป็นมากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- ธัญญรัตน์ ทองงาม. (2560). *ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- นงนุช มหาศีตะ. (2564). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 ของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6324011618/1662005908100b6b700de82aacfb77a80ca7b45697_abstract.pdf
- นพนนท์ นฤปิยะกุล. (2548). *พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชน*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตที่ไม่มีการตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- นันท์นภัส ศิริชัชวาลวงศ์, ศิวะ จงจิตต์ และอัจฉราวรรณ อิสโร. (2559, 23 มิถุนายน). *การใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญาในกรณีเด็กและเยาวชนในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2557-2559* [รายงานประชุม]. การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7 ประจำปี พ.ศ. 2559. สงขลา, ประเทศไทย.
- ประเทือง ธนิยผล. (2556). *อาชญวิทยาและทัณทวิทยา: Criminology and Penology* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- เมธาวร กาญจนเตชะ. (2562, 30 มีนาคม). *สังคมผู้สูงวัย: โอกาสและความท้าทายของอุดมศึกษา* [รายงานประชุม]. การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ.2562. นครราชสีมา, ประเทศไทย.
- สมชัย ชีมาอุตมากร และพรรณกรณณ์ พรหมเพ็ญ. (2555). *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. พลสยาม พรินต์.
- สทรรฐ์ กิตติศุภการ. (2564). *หลักและคำพิพากษา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (ปรับปรุงใหม่ 2564)* (พิมพ์ครั้งที่ 5). บริษัทอัมรินทร์พรินต์แอนด์พับลิชชิง จำกัด.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). *คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เล่ม 9*. สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ. (2555). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก Convention on the Rights of the Child และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก Optional Protocol to the Convention On the Rights of the Child*. สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ.